

Otto Nordenskjöld: Geografisk Forskning og geografiske Opdagelser i det 19. Aarhundrede. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København, 1920. Det 19. Aarhundrede, skildret af nordiske Videnskabsmænd, redigeret af Aage Friis XIX, 1).

Lige siden Gyldendal udsendte sin Meddelelse om dets stort anlagte Jubilæumsværk, har Nordenskjølds Bog været imødeset med den største Forventning i geografisk interesserede Kredse.

Længe har der jo eksisteret fortrinlige let tilgængelige Værker om Opdagelserne i det Tidsrum, som i Almindelighed betegnes som „de store Opdagelsesrejsers Tidsalder“, nemlig det 16. Aarhundrede, men hidtil har man savnet en virkelig god Oversigt over Opdagelsesrejser i det 19. Aarhundrede, et Aarhundrede, som med ligesaa stor en Ret som det 16. kunde kaldes „de store Opdagelsesrejsers Tidsalder“.

Selv saavel Videnskabsmand som praktisk Forskningsrejsende har Otto Nordenskjöld de bedste Betingelser for at give en saadan Oversigt. Og den foreliggende Bog viser da ogsaa, at den bekendte Gøteborgsprofessor har løst Opgaven paa en fuldt ud tilfredsstillende Maade; et længe følt Savn er med den virkelige bleven afhjulpet.

Bogens 1. Kapitel omhandler Strømninger ved Aarhundredets Begyndelse, og her nævnes straks de 3 Mænd, som i særlig Grad kom til at præge, ja man tør sige skabe, den videnskabelige Geografi: Humboldt, Ritter og Malte Conrad Bruun.

Alexander von Humboldt var Forskeren, som foretog udstrakte Rejser i Europa, Amerika og Asien. Man har undertiden villet reducere hans Betydning ved at erklære, at han ikke har været egentlig banebrydende paa et eneste naturvidenskabeligt Specialomraade, og deri kan man maaske have Ret; thi Humboldt var ikke Botaniker eller Geolog eller Meteorolog, han var Geograf. For ham blev den fulde Forstaaelse af Aarsagsforholdet mellem de enkelte geografiske Faktorer i Naturen det vigtigste. Han blev derved Grundlæggeren af den fysiske Geografi, og her ligger hans store Betydning.

Karl Ritter var Humboldts supplerende Modætning. Han var klar over, at Geografiens Genstand var Sammenspillet mellem Landenes Natur og Mennesket — altsaa netop det, som endnu anses for Geografiens Maal, men oprindelig Historiker kom

han til at lægge for megen Vægt paa det menneskelige Moment i Forhold til Naturen.

Hvad de to store tyske Geografer ikke evnede: at sammenarbejde den fysiske Geografi og Anthropografien, det naaede derimod den danskfødte Malte Conrad Bruun (Malte-Brun), der — forvist fra Danmark — kom til at spille en betydelig Rolle i Frankrigs geografiske Verden. Han forener i Virkeligheden Humboldt og Ritter. I hans geografiske Haandbog „Précis de la géographie universelle“, der oplevede talrige Oplag, anvendes for første Gang den almindelige Inddeling af Kapitler om Jordskorpen, Havet, Luften, Planteverdenen, Dyreverdenen og Mennesket. Ham lykkedes det at vise, hvorledes Naturen udøver sin Indflydelse paa Mennesket og dets geografiske Udbredelse. Med Malte-Brun bliver Geografien en selvstændig Enkeltvidenskab.

I de følgende 4 Kapitler giver Nordenskjöld derpaa en Oversigt over Udforskningen af Jordens Overflade i det 19. Aarhundrede. Det vil vistnok virke overraskende for de fleste at erfare, hvor lidt man egentlig kendte til Jordens Overflade for 150 Aar siden; udover Kystlandene var det for de fremmede Verdensdele saa godt som intet. — Hver Verdensdel bliver behandlet hver for sig, og uden at virke trættende faar Forfatteren nævnt de betydeligste Navne, hvoraf mange er velkendte, andre burde være det. For Asiens Vedkommende bl. a. Niebuhr, Richt-hofen, Przjevalskij, Hedin, Olufsen og Stein, under Afrika: Livingstone, Stanley, Speke, Barth o. m. a. Eyre, Stuart, Burke, Leichhardt, Warburton, Forest, Giles og endnu flere omtales under Australien; af amerikanske Rejsende nævnes mellem flere Mackenzie, Dawson, Hertugen af Abruzzerne, Bonnevillie, Fremont for Nord-Amerika, Martius, Castelnau, Pøppig, Crevaux, K. v. d. Steinen, Moreno, Erland Nordenskiöld for Syd-Amerika. Bedst kendt er vel nok Polarforskerne: Franklin, A. E. Nordenskiöld, Nansen, Koch, Mylius Eriksen, Mikkelsen, Peary m. fl. for arktiske Egne, Ross, O. Nordenskjöld, Charcot, Scott, Shackleton, Amundsen og Mawson for antarktiske Egne.

I 6. Kapitel omtales de vigtigste Drivkræfter ved Udforskningen af Jorden. For det første har det været den praktiske Nytte — Haabet om økonomisk Vinding, der senere har ført til Kolonisation; dernæst Trangen til at samle Viden. Som en tredje Drivfjeder nævnes Missionen, til hvilken Geogra-

ferne staar i stor Gæld, og endelig som Nr. 4 Forskningsrejser for Videnskabens egen Skyld.

Men Bogen giver ikke blot en Udsigt over Opdagelsesrejserne; i de sidste Kapitler (7.—10. Kap.) omtales den videnskabelige Geografis Udvikling i det forløbne Aarhundrede. Naar undtages Oceanografien, der mærkeligt nok skal have en Bog for sig (XIX, 2), gennemgaaes hver enkelt geografisk Disciplin for sig: Kartografi, Geomorfologi, Klimatologi, Biogeografi, Anthropogeografi samt Regionalgeografien, og man lærer herigennem de Vanskeligheder, som Geografien har haft at kæmpe med, saavel som de Mænd, der har ført Geografien frem til dens nuværende Plads: W. M. Davis, Köppen, Schouw, Wallace, Ratzel, Brunhes, Reclus o. m. a.

I det hele maa det siges, at Bogen, der er forsynet med mange Illustrationer og Kort, i fuldt Maal opfylder ens Forventninger til den. Nogle Fejl har dog hist og her indsneget sig. Saaledes er de to Sumatraforskere P. og F. Sarasin ikke Brødre, men Fættre, den første danske Professor Geographiae hed Ernst Löffler og ikke Edvard L.; den moderne Geografi opfatter Polarishavet som et atlantisk Middelhav og ikke som et Verdenshav. Lidt ejendommeligt virker det ogsaa, at de i Teksten omtalte „hvide“ Pletter — som Betegnelse for ukendt Land — paa de hosstaaende Kort er sorte! Men dette er dog kun Smaating. Langt alvorligere er det derimod, at Bogen mangler et Register. Netop i et Værk som dette, hvor saa mange Navne nævnes, vilde et udførligt Register i høj Grad have forøget Bogens Værdi. Og endelig kan man kun beklage den Form, under hvilken Bogen er kommen. Kun ved Køb af ca. 30 andre Værker (Serien „Det 19. Aarh.“) kan Bogen erhverves, en ganske meningsløs Ordning, som sikkert ikke vil betale sig i Længden for Forlaget.

Einar Storgaard.

Hans Praesent (Udg.): Beiträge zur deutschen Kartographie. Leipzig 1921.

I Tilknytning til den 20. tyske »Geographentag«, som holdtes i Leipzig i Pinsen i Aar, foranstaltedes en Udstilling af tyske (og østrigske) Kort, og som et Supplement dertil er i ovennævnte Bog samlet en Række Afhandlinger af forskellige Forfattere, omhandlende dels den officielle sachsiske Kartografis historiske Udvikling, dels forskellige

Sider af tysk og østrigsk officiel Kortfremstilling og endelig — som Repræsentant for Privatkartografien — de saakaldte Hjemstavnskort. Mere almindelig Interesse, ogsaa for Ikke-Tyskere, har de to sidstnævnte Grupper. W. v. Rönne behandler »Die zukünftigen Aufgaben der Landesaufnahme«, nu da de militære Formaal ikke kommer i Betragtning. I Artiklen »Die Entwicklung des Deutschen Seekartenwerkes« af L. Smidt og G. Zacharias omtales bl. a. visse interessante tekniske Enkeltheder vedrørende Kortfremstillingen. Erich Obst's Afhandling om tysk Kolonialkartografi skæmmes i en Danskers Øjne noget af de — i og for sig nærliggende — politiske Udgydelser, selv om man forstaar Tyskernes Selvfølelse, naar de sammenligner deres kartografiske Præstationer med Englændernes og Franskmandenes; af stor Værdi for Geografer er en Liste over de vigtigste tyske Kolonikort. »Das Kriegskartenwesen der ehemaligen österreichisch-ungarischen Monarchie« bringer en Del meget interessante Oplysninger om det topografisk-kartografiske Arbejde under Verdenskrigen, der stillede netop Østrigerne særlig store Opgaver paa dette Felt, fordi Krigsskuepladsen mange Steder, især i Serbien, var yderst ufuldkomment kortlagt i Forvejen, ligesom dens store Udstrækning medførte et umaadeligt Kortforbrug; der blev under Krigen i det militærgeografiske Institut i Wien trykt ikke mindre end 58 Millioner Blade! Endelig er der en lille Artikel om Hjemstavnskort, en Kategori af Kort, som man ogsaa saa smaat — aah, saa beskedent — er begyndt at dyrke herhjemme. Udgiverens Indledning, »Die Aufgaben der Kartensammlung der Deutschen Bücherei«, hvori Organisationen af denne nylig oprettede Kortsamling skitseres, kan kun vække Misundelse hos den, der har prøvet at laane Kort f. Eks. paa vort Kongelige Bibliothek.

Olaf Kayser.

Marrakech dans les palmes par André Chevrillon. Calmann-Levy, Paris 1920.

Forfatteren giver i dette Værk en malerisk og efter nordiske Begreber en ofte lyrisk-poetisk Beskrivelse af Marokkos Hovedstad i Foraaret 1913 og Efteraaret 1917. Han giver et Billede af Livet paa Torve og Gader, fortæller om Medresséer, Moskéer og Zauia'r, tillige Grave, de store Kaider, Musik og Sang om Natten i Dansehusene, om Marokkos